

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinin kipi ötekilerden farklıdır?

- A) Sana açık kucaklar kara toprakla dolsun
- B) Kan tükürsün adını candan anan dudaklar
- C) Sana benim gözümle bakan gözler, kör olsun
- D) Sakın bir söz söyleme, yüzüme bakma sakın
- E) Kızılırmak parça parça olasin

Çözüm

A, B, C, D'de eylemler emir kipiyle çekimlenmiştir. E'de "olasın" istek kipiyle çekimlenmiştir.

YANIT E

4. Emir (Buyruk) Kipi

- ✓ Bir isteğin II. ve III. kişilerce yapılmasını ya da yapılmamasını kesin bir dille anlatır.
- ✓ Bu kipin eki yoktur.
- ✓ Kişi kendine emir veremeyeceğinden bu kipin I. tekil ve çoğul kişiyle kullanımı yoktur.
- ✓ Yumuşatılmak istendiğinde ikinci çoğul kişi çekiminde eki "-iniz" biçimini alır.
- ✦ Yolun sağından gidin. (kesin emir)
- ✦ Yolun sağından gidiniz. (yumuşatılmış kullanım)

Çekimi:

	Tekil	Çoğul
I. kişi	—	—
II. kişi	söyle	söyle – y – in / iniz
III. kişi	söyle – sin	söyle – sinler

EYLEM KİPLERİNDE ANLAM KAYMASI

- ✓ Bir kipin temel anlamından uzaklaşarak başka bir kipin anlamını karşılar biçimde kullanılmasıdır.
- ✓ Bir kipin başka bir kip yerine kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmaz.

Anlam kaymasının sıkça görüldüğü kipler şunlardır:

1. Şimdiki Zaman Kipinde Anlam Kayması

- ✓ Geniş zaman yerine kullanılır:
  - * Her sabah bu saatte işe gidiyorum. (giderim)
- ✓ Gelecek zaman yerine kullanılır:
  - * Yarın tatile çıkıyorum. (çıkacağım)
- ✓ Görülen geçmiş zaman yerine kullanılır:
  - * Atatürk eski bir vapurla Samsun'a çıkıyor. (çıkıttı)
- ✓ Duyulan geçmiş zaman yerine kullanılır:
  - * Akşam erken inince günün ağarmasını bekliyorlar. (beklemişler)

2. Geniş Zaman Kipinde Anlam Kayması

- ✓ Gelecek zaman yerine kullanılır:
  - * Zamanı gelince seni çağırırım. (çağıracağım)
- ✓ Şimdiki zaman yerine kullanılır:
  - * Niçin böyle söylersin? (söylüyorsun)
- ✓ Görülen geçmiş zaman yerine kullanılır:
  - * Cumhuriyetimiz 29 Ekim'de ilan edilir. (edildi)
- ✓ Duyulan geçmiş zaman yerine kullanılır:
  - * Kahramanımız zayıf bir atla yola koyulur. (koyulmuş)
- ✓ Emir kipi yerine kullanılır:
  - * Erken gelir (gel), kahvaltı edersin. (et)

3. Gelecek Zaman Kipinde Anlam Kayması

- ✓ Emir kipi yerine kullanılır:
  - * Bu akşam eve erken geleceksin. (gel)
- ✓ Gereklilik kipi yerine kullanılır:
  - * Şiir dediğin içimizdeki bamtelini titretecek. (titretmeli)
  - * Gelen tren Adapazarı treni olacak. (olmalı)
  - ("olacak" bu cümlede olasılık anlamıyla kullanılmıştır.)

4. Görülen (-di'li) ve Duyulan (-miş'li) Geçmiş Zaman Kiplerinde Anlam Kayması

- ✓ Görülen geçmiş zaman, şimdiki zaman yerine kullanılır:
  - * Konuşmaya devam et, seni duydum. (duyuyorum)
- ✓ Duyulan geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman yerine kullanılır:
  - * İstanbul'da doğmuşum. (doğdum)

Örnek

Aşağıdakilerden hangisinde eylem, sözün söylendiği anda gerçekleşmektedir?

- A) Sınav sonuçları temmuzda açıklanıyor.
- B) O, her gün aynı saatte bizim kapıdan geçiyor.
- C) Senin bu tutarsız davranışların beni hep düşündürüyor.
- D) Kadın, çocuğun ardından umutsuzca bakıyor.
- E) Oraya gittiğimizde genellikle onu görüyorum.

Çözüm

Eylem, A'da gelecek zamanda; B, C ve E'de geniş zamanda; D'de ise şimdiki zamanda gerçekleşmektedir.

YANIT D

Eylemde Olumsuzluk

- ✓ Bütün eylemler “-me, -ma” ekiyle olumsuzlaşır:
  - * oku - du - m → olumlu
  - * oku - ma - dı - m → olumsuz
- ✓ Kimi zaman eylem “değil” sözcüğüyle de olumsuzlaşabilir:
  - * anlamış - ım → olumlu
  - * anlamış değilim (anlamamışım) → olumsuz

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki eylemde zaman anlamı yoktur?

- A) Bu zor koşullarda bu kentte uzun süre yaşayamam.
- B) Yorgun atlar ağır yükleri, tozlu yollarda ağır ağır taşıyordu.
- C) Anadolu insanı yoksulluğu boynuna takılmış bir lanet halkası gibi taşır.
- D) Onlar sizin geleceğiniz olduğundan gelinlere kıymayın efendiler!
- E) Yazmıştı daha doğmadan garip kadının yazgısını yaradan.

Çözüm

A'da “yaşayamam” geniş zamanın olumsuzu, B'de “taşıyordu” şimdiki zamanın hikâyesi, C'de “taşır” geniş zaman, E'de “yazmıştı” görülen geçmiş zamanın hikâyesidir. D'de “kıymayın” emir kipinde çekimlenmiştir. Haber kiplerinde zaman, dilek kiplerinde tasarlama özelliği vardır. A, B, C, E haber, D dilek kipinde bir eylemdir.

YANIT D**Etkinlik 2**

Bu tabloda eylemin özelliğini ilgili kutucuğa işaretleyiniz.

Eylem	Kip		Kişi			Edim		
	Haber	Dilek	I	II	III	Kılış	Durum	Oluş
yürüdük	X		X				X	
çözüyor								
bozulur								
sorayım								
bakarız								
anlamadın								
yırtsın								
değişmeli								
hissedecek								
bildirecek								

Etkinlik 3

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun biçimde tamamlayınız.

1. Zaman özellikli eylem kiplerine _____ tasarlama özellikli kiplere _____ denir.
2. “Bu soruları çöz yarın yanıtlarını vereyim.” cümlesinde altı çizili eylemler _____ kiplerinde kullanılmıştır.
3. Eylemler _____, _____, _____ özelliklerinden birini taşır.
4. _____ ve _____ özelliği taşıyan eyleme çekimli eylem denir.
5. Eylemlere gelerek eylemi yapını gösteren ekler _____ ekleri denir.

EK EYLEM (EK FİİL) BİRLEŞİK ZAMAN (KİP)

- ✓ Ad soylu sözcüklere gelerek onların yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan ya da basit zamanlı eylemlere gelerek onların bileşik zamanlı eylem olmalarını sağlayan ekler **ek eylem** denir.
- ✓ Ek eylemin master biçimi “i(mek)” tir. Master ekini atınca kalan bölüm “i-” dir.
- ✓ Bu eylem geçmiş zaman, geniş zaman ve koşul eklerini alarak çekime girer.
- ✓ Ek eylemin dört kipi vardır:
  - idi → görülen geçmiş zaman (-di)
  - imiş → duyulan geçmiş zaman (-miş)
  - ise → koşul kipi (-se)
  - dir → geniş zaman

Bu eylem çekime girerken başındaki “i” düşer.

- çalışkan idi > çalışkandı
- çalışkan imiş > çalışkanmış
- çalışkan ise > çalışkansa
- çalışkan -dir > çalışkandır

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde ek eylem farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Hafız'ın kabrinde her gün bir gül açarmış.
- B) İnsanı seven, sayan her insan güzeldir.
- C) Gözlerimin içine bakıyordu bir çocuk.
- D) Duymalıydın kozasından çıkan kelebeğin sevincini
- E) Konseri izledikten sonra kenti terk edecektim.

Çözüm

A'da "açarmış", C'de "bakıyordu", D'de "duymalıydın", E'de "edecektim" sözcüklerinde ek eylem, birleşik zamanlı eylem oluşturmuştur. B'de ise "güzel-dir" ada gelerek onu yüklem yapmıştır.

YANIT B

Ek eylemin dört kipini ve bu kiplerin özelliklerini belirleyelim:

1. Görülen (-di'li) Geçmiş Zaman (idi)

	Tekil	Çoğul
I. kişi	çalışkan – dı – m	çalışkan – dı – k
II. kişi	çalışkan – dı – n	çalışkan – dı – nız
III. kişi	çalışkan – dı	çalışkan – dı – lar

2. Duyulan (-miş'li) Geçmiş Zaman (imış)

	Tekil	Çoğul
I. kişi	yorgun – muş – um	yorgun – muş – uz
II. kişi	yorgun – muş – sun	yorgun – muş – sunuz
III. kişi	yorgun – muş	yorgun – muş – lar

3. Koşul Kipi (ise)

	Tekil	Çoğul
I. kişi	sağlam – sa – m	sağlam – sa – k
II. kişi	sağlam – sa – n	sağlam – sa – nız
III. kişi	sağlam – sa	sağlam – sa – lar

4. Geniş Zaman (-dir)

	Tekil	Çoğul
I. kişi	öğrenci – y – im	öğrenci – y – iz
II. kişi	öğrenci – sin	öğrenci – siniz
III. kişi	öğrenci – dir	öğrenci – dirler

- ✓ Ek eylemin olumsuzu “değil” sözcüğüyle yapılır.
- ◆ Bu kalem benimdir. (olumlu)
- ◆ Bu kalem benim değildir. (olumsuz)
- ✓ Ek eylem basit zamanlı eylemlerin birleşik zamanlı olmasını sağlar.

UYARI

Ek eylemin geniş zaman eki “-dir”, I. ve II. tekil ve çoğul kişilerde düşer; kişi ekleri ek eylem almadan kullanılır: “öğrenci – y – im (dir)” biçiminde olması gereken eylem “öğrenci – y – im” biçiminde söylenir.

Ek eylemin geniş zamanının III. tekil ve çoğul çekimlerinde de “-dir” kullanılmayabilir:

- ◆ Herkes huzurlu. (huzurludur)
- ◆ Çocuklar çok isteklidir. (isteklidirler)

BİRLEŞİK ZAMANLI (KİPLİ) EYLEMLER

Basit zamanlı eylemler tek kip eki alan eylemlerdir. Şu ana kadar gördüğümüz dokuz kip ekini almış eylemlere basit zamanlı (kipli) eylemler denir. Daha önce gördüğümüz dokuz basit zaman kipi şunlardır:

Haber Kipleri	Dilek Kipleri
1. Görülen (-di'li) geçmiş zaman	1. Gereklilik kipi (-meli)
2. Duyulan (-miş'li) geçmiş zaman	2. Dilek – koşul kipi (-sa)
3. Şimdiki zaman (-yor)	3. İstek kipi (-e)
4. Gelecek zaman (-ecek)	4. Emir kipi
5. Geniş zaman (-r)	

Şimdi de birleşik zamanlı eylemleri görelim. Dilimizde üç bileşik zaman vardır:

gör – üyor – du / – muş / – se

basit zaman hikâye rivayet koşul

bileşik zaman

a) Hikâye (Öyküleme) Birleşik Zamanı

- yürü – müş – tü → – miş'li geçmiş zamanın hikâyesi
 yürü – dü – y – dü → – di'li geçmiş zamanın hikâyesi
 yürü – yor – du → şimdiki zamanın hikâyesi
 yürü – y – ecek – ti → gelecek zamanın hikâyesi
 yürü – r – dü → geniş zamanın hikâyesi
 yürü – meli – y – di → gereklilik kipinin hikâyesi
 yürü – se – y – di → dilek - koşul kipinin hikâyesi
 yürü – y – e – y – di → istek kipinin hikâyesi

b) Rivayet (Söylenti) Birleşik Zamanı

- gül – müş – müş → – miş'li geçmiş zamanın rivayeti
 gül – üyor – muş → şimdiki zamanın rivayeti
 gül – ecek – miş → gelecek zamanın rivayeti
 gül – er – miş → geniş zamanın rivayeti

UYARI

Kesinlik özelliği taşıyan –di'li geçmiş zamanın rivayeti olmaz.

c) Koşul Birleşik Zamanı

- koş – tu – y – sa → – di'li geçmiş zamanın koşulu
 koş – muş – sa → – miş'li geçmiş zamanın koşulu
 koş – ar – sa → geniş zamanın koşulu

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik zamanlı eylem vardır?

- A) Senin bu yaptıklarına bir anlam veremedik.
 B) Kararında, çevresinin de etkisi olmuştu.
 C) En son ben onu aradım, geçen sene.
 D) Bu seneki çalışmaları ile göz doldurdu.
 E) Habersizdi, gelen o büyük fırtınadan.

Çözüm

A'da "ver-e-me-di-k" görülen geçmiş zaman, C'de "ara-dı-m" görülen geçmiş zaman, D'de "dol-dur-du" görülen geçmiş zaman, E'de "haber-siz-di" ek eylem almış addır. B'de ise "ol-muş-tu" öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesidir.

YANIT B

UYARI

Dilek kiplerinden yalnızca gereklilik kipinin koşul birleşik zamanının seyrek de olsa kullanıldığı olur, ötekilerin koşul birleşik zamanı olmaz.

kal – malı – y – sa → gereklilik kipinin koşulu

Seyrek olarak birleşik zamanlı eylemlere “–se” ek eyleminin geldiği olur. Buna katmerli birleşik zaman denir.

kal – ıyor – muş – sa

kal – acak – tı – y – sa

kal – ır – sa – y – miş

Ek eylemin geniş zaman eki “–dir” e koşaç eki de denir. Bu ek, çekimli eylemlere kesinlik ya da olasılık anlamı katar. “– dir” ek eylemi, eylemleri birleşik zamanlı yapmaz:

◆ Dersimiz burada bitmiştir.

(kesinlik)

◆ Otobüs şimdi Antalya'ya varmıştır.

(olasılık)

UYARI

Emir kipinin birleşik zamanı olmaz.

Etkinlik 4

Aşağıdaki tabloda verilen eylemlerin birleşik kiplerini yazınız.

Eylem	Hikâye	Rivayet	Şart
yürüdü	yürüdüydü	–	yürüdü-y-se
gelmiş			
okuyor			
yazar			
konuşarak			
böleyim			
durmali			
sanacak			
bulmuş			
kazandı			

EYLEMİN YAPISI

Eylemler yapı yönünden üç öbeğe ayrılabilir:

1. BASİT EYLEMLER

Yapım eki almamış eylemlerdir.

◆ oku → kök durumunda basit eylem

◆ yürü – müş – tü – k → yalnızca çekim eki almış
çekim ekleri

- ✓ Bir eylemin çekim ekleri atıldıktan sonra kalan bölüm yapım eki almamışsa eylem basit yapılıdır.
- ✦ duy – ma – mış   mı – y – di – nız?
"duy" daha küçük anlamlı parçaya bölünemeyeceği için "kök"tür. Kökten sonraki çekim ekleri sözcüğün anlamını ya da türünü değiştirmedeği için eylem basit yapılıdır.

2. TÜREMİŞ EYLEM

- ✓ Ad ya da eylem tabanlarına yapım eki getirilerek oluşturulan eylemlerdir. Eylemler addan ya da eylemden türer:

- ✦ Arkadaşımı yol – la – dım.
  - ✦ Yarası kan – a – dı.
  - ✦ Ellerim mor – ar – dı.
  - ✦ Eve yön – el – di.
  - ✦ Kara-r-mış.
  - ✦ Fış-kır-ır.
- } Addan eylem

- ✦ Özenli giy – in – ir.
  - ✦ Düşüncenize kat – ıl – mıyorum.
  - ✦ Kuşları doy – ur – du.
  - ✦ Sepeti sark – it – ti.
  - ✦ Kan-dır-mış.
- } Eylemden eylem

Örnek

(I) Kazancı Yokuşu'ndan aşağı doğru yürüyorum. (II) Güneş iyiden iyiye ısıtıyor artık. (III) Çocuklar çiçek sepetlerini alıp çıkmışlar sokaklara. (IV) Baharın kokusunu Beyoğlu'nda bile duyuyorum. (V) Sağdan üçüncü sokağa girip sola sapacağım, sonra tekrar sağa...

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisinin yüklemi yapısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

Çözüm

A'da "yürü-yor-um", C'de "çık-mış-lar", D'de "duy-u-yorum", E'de "sap-acak-ım" basit yapılı eylemdir. B'de ise "ısı-t-ıyor" türemiş yapılı eylemdir. (Addan eylem)

YANIT B

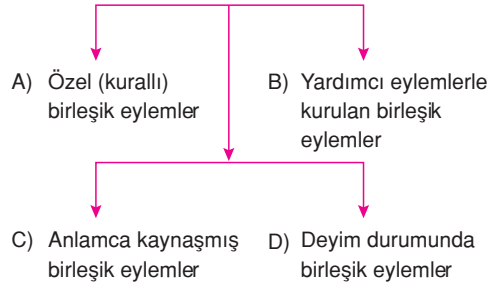
Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylem, yapısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Benim sorularımı çözecektin.
- B) O elbiseyi alabilirim.
- C) Sabahları yürüyüşe çıkıyorum.
- D) Kazaklarımı dolaba koydum.
- E) Söz verdiği halde gelmedi.

3. BİRLEŞİK EYLEMLER

İki ya da daha çok sözcüğün biçimce ya da anlamca kaynaşmasıyla oluşan eylemlerdir.

A) ÖZEL (KURALLI) BİRLEŞİK EYLEMLER

İki eylemin, araya giren bir yardımcı ünlüyle birlikte bileşmesiyle oluşan eylemlerdir.

- ✓ Bu birleşimi oluşturan eylemlerden ilki değişken, ikincisi değişken olmayan eylemdir.

gel + e + bil (mek)
 eylem eylem
 (değişir) (değişmez)
 yardımcı ←
 ünlü

Örnek

Aşağıdaki cümlelerde kullanılan eylemlerden hangisinin yapılışı özelliği farklıdır?

- A) Bakakalırım giden geminin ardından.
- B) Bunun böyle olacağını ben dün hissetmiştim.
- C) Bunun sonucunu almak için biraz daha sabretmelisin.
- D) Bunca yıllık emeklerimiz mahvoldu.
- E) Bu işlerin kısa sürede düzeleceğini zannetmiştim.

Özel birleşik eylemler anlamlarına göre şöyle türlendirilebilir:

1. Yeterlik Eylemi

- ✓ Eylem tabanlarına bir geniş – düz ünlüyle birlikte “bilmek” getirilerek yapılır, “bilmek” temel anlamından uzaklaşarak geldiği tabana “gücü yetmek, başarmak, olasılık, rica” anlamlarından birini katar.
- ✦ Kısa süre sonra bu dili anlayabiliyordum. (başarma, gücü yetme)
- ✦ Bu akşam karşıya geçebilirim. (olasılık)
- ✓ Geniş zamanın soru biçimi, “rica / isteklenme” anlamı bildirir:
- ✦ Sizden bir kitap alabilir miyim? (isteklenme)
- ✦ Bu kitabı arkadaşşıma verebilir misin? (rica)
- ✓ Yeterlik eyleminin olumsuzu üç yolla yapılabilir.
“yazabilirim” eylemini olumsuz yapalım:
- I. “yaz – a – mam”
Olumsuzluk eki, ilk eyleme gelir, “bilmek” düşer. Bu eylem olanaksızlık anlatır.
- II. “yaz – ma – ya – bil – irim”
Yardımcı ünlüden önce “-me” getirilen bu biçimde, isteğe bağlılık ya da olasılık anlamı vardır.
- III. “yaz – a – ma – y – a – bil – irim”
Eylem tabanına yardımcı ünlüden sonra “-me” eki getirilir, “bilmek” eyleminden önce de “e” getirilir.
Bu olumsuzlukta isteğin gerçekleşmeme kuşkusu sezilir.

2. Tezlik Eylemi

- ✓ Eylem tabanlarına bir dar ünlüyle birlikte “vermek” getirilir.
gel – i – ver
bekle – y – i – ver
kaz – ı – ver
- ✓ Bu eylemde, “vermek” temel anlamından uzaklaşarak geldiği tabana “çabukluk, beklenmezlik, önemsemezlik, kolaylık” anlamlarından birini katar.
- ✦ Bizi beklemeden çıkıverdi. (çabucak)
- ✦ Dümdüz yolda düşüverdi. (beklenmezlik)
- ✦ Duvardan sıçrayıp çıkıverdi. (kolayca)
- ✦ Koca çınar ortasından yarılıverdi. (beklenmezlik)

Tezlik eyleminin olumsuzu iki yolla yapılır:

- I. İlk eyleme olumsuzluk eki getirilerek:
- ✦ koş – ma – y – ı – ver
Bu kullanımda “önemsizlik” anlamı sezilir.
- II. İkinci tabana “-me” getirilerek:
- ✦ geliver – me
Bu kullanımda “tezlik” anlamı açıktır.

3. Süremlilik Eylemi

Eylem tabanlarına bir geniş – düz ünlüyle birlikte “gelmek, durmak, kalmak” getirilir. Bu eylemler bileşige “süremlilik” anlamı katar:

- ◆ Bakakalırım giden geminin ardından
- ◆ Sen çalışadur, seni ararım.
- ◆ Masallar tüm yurttta anlatılagelmiştir.

UYARI

“-ip” ekiyle türeyen ulaçlar “durmak”la öbeksleşerek süremlilik anlamlı eylemler kurabilir.

- ◆ Gece boyunca kıpırdanıp durdu.

“alıkoymak” eylemi de süremlilik anlamlı bileşik eylem sayılır.

4. Yaklaşma Eylemi

Eylem tabanlarına bir geniş – düz ünlüyle birlikte “yazmak” getirilir; “yazmak”, temel anlamından sıyrılarak eyleme yakınlık anlamı katar. Eylemin gerçekleşmesine yaklaşıldığını; ancak gerçekleşmediğini anlatır.

- ◆ Otobüste donayazdık.
- ◆ Merdivenden düşeyazdı.
- ◆ Adam bayılayazdı.

UYARI

Yaklaşma eylemi yaygın olarak kullanılmamaktadır. Bu anlam “az kalsın” belirteciyle karşılanmaktadır.

- ◆ Az kalsın düşecektim.

5. Beklenmezlik Eylemi

Beklenmedik bir durumu anlatan bu eylemler “-eceği” ekiyle türemiş ortaçtan sonra “tutmak” eylemi getirilerek yapılır. Bu sözcükler ayrı yazılır.

- ◆ Bu saatte uyuyacağı tuttu.
- ◆ Yağmurun yağacağı tuttu.

UYARI

“çıkageldi” eylemi de beklenmezlik anlamlı eylemdir.

6. İsteklenme Eylemi

İsteklenme anlamı taşıyan eylemler “-eceği, – esi” ekiyle türeyen kimi sözcüklerden sonra “gelmek” eylemi getirilerek yapılır. Bu sözcükler ayrı yazılır.

- ◆ Annesini göreceği geldi.
- ◆ Antalya'ya gidesim geldi.

B) YARDIMCI EYLEMLERLE KURULAN BİLEŞİK EYLEMLER

Yardımcı eylemler: etmek, eylemek, olmak, kılmak...

- ✓ Bu eylemler kendilerinden önce gelen ad soylu bir sözcükle bileşerek eylem oluşturur:

- ad y. eylem.
- ◆ Arkadaşımı yolcu ettim.
eylem
- ◆ Bu işimiz de halloldu.
eylem
- ad y. eylem.
- ◆ Senin geç geleceğini zannettim.
eylem
- ◆ Tanrı rahmet eylesin.
eylem
- ad y. eylem.
- ◆ Aşk her şeyi affetmez.
eylem
- ◆ Bu yıl burada kalmaya karar kıldık.
eylem
- ad y. eylem.
- ◆ Sizi tanıdığımı memnun oldum.
eylem

UYARI

Etmek, eylemek, olmak, kılmak eylemleri tek başına yüklem olduğunda yardımcı eylem olmaz; asıl eylem olur:

- ◆ Ben ettim, sen etme.
◆ Bu ev ne kadar eder?
◆ Yarın istediğin yerde olurum.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerde geçen "olmak" sözcüğü, hangisinde yardımcı eylem değildir?

- A) Gemi kaptanının dün sabah bir oğlu olmuş.
B) Kış günü ince giyindiğinden hasta olmuş.
C) Çok mutlu olmuş onu aradığım için.
D) Dalga geçtiği için arkadaşına sinir olmuş.
E) Onu elinden kaçırınca kahrolmuş.

Çözüm

Hasta olmak, mutlu olmak, sinir olmak, kahrolmak sözlerinde "olmak" tek başına yüklem değildir, yardımcı eylemdir. A'da ise "olmuş", "doğmak" anlamındadır, yardımcı eylem değildir. Tek başına anlamı vardır.

YANIT A

C) ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK EYLEMLER

Birden çok sözcüğün anlamca kaynaşmasıyla oluşur:

- ◆ YKS'ye başvurdu.
◆ Doğru söylediğini varsayalım.
◆ Ben yakınmaktan vazgeçtim.
◆ Çocukları saatlerce alıkoydular.
◆ Yönetim böyle öngörmüş.

D) DEYİM DURUMUNDA BİRLEŞİK EYLEMLER

Sonuna “-mek” getirebildiğimiz deyimler bileşik eylem sayılır.

- ◆ Bu olay gözümüzü korkuttu.
bil. eylem
- ◆ Onlar abayı yaktı.
- ◆ Bu olanlara göz yumamayız.
- ◆ Yine tepemi attırmayın.
- ◆ Bu çocuğu gözüm tuttu.
- ◆ Olanlara burun kıvırdı.
- ◆ Bu eylemleriyle gözden düştü.

Etkinlik 5

Aşağıdaki bilgilerden doğru ve yanlışları belirleyiniz.

- "Bugün geleceğini bilmiyordum." cümlesinde eylem şimdiki zaman hikâyesinin birinci tekil kişiyle çekimlenmiştir.
- "Sınav sistemi değişecekmiş." cümlesinde eylem gelecek zamanın rivayeti, tekil üçüncü kişiyle çekimlenmiştir.
- "İşte şimdi senin yaptığın olmadı." cümlesinde "olmadı" yardımcı eylemdir.
- "Durumu anladım, gerekli yerlere bildirdim, sana, bir kaç günde dönebilirim." cümlesinde eylem, geniş zamanda çekimlenmiş basit yapıli eylemdir.
- "Bu konuda kimseye güvenmem." cümlesinde eylem, geniş zamanda çekimlenmiş basit yapıli eylemdir.

Örnek

- I. Vazgeçtim bu dünyadan.
- II. O kadar yorgundum ki uyuyakalmışım.
- III. Şurayı da temizleyiverirsen sevinirm.
- IV. Ona verdiğim kitapların hepsini kaybetmiş.
- V. Dert etme bunları kendine.

Yukarıdaki cümlelerde bulunan birleşik eylemler yapıliş yolları bakımından ikişerli eşleştirildiğinde hangisi dışta kalır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

Çözüm

II'de "uyuyakalmışım", III'te "temizleyiverirsin" kurallı birleşik eylem; IV'te "kaybetmiş", V'te "dert etme" yardımcı eylemle yapıliş birleşik eylemdir. I'de "vazgeçtim" ise anlamca kaynaşmış birleşik eylemdir.

YANIT A

Aşırı genellemelerden kaçınmak gerekir ama insanların gerçeği arayanlar ve gerçeği gizleyenler diye ikiye ayrılabiliriz.

1 – 2 – 3. soruları bu cümleye göre yanıtlayınız.

1. Bu cümledeki çekimli eylemleri belirleyerek aşağıya yazınız.
2. Eylemlerin kip ve kişi özelliklerini yazınız.
3. Eylemlerin yapısını belirleyerek aşağıya yazınız.

4 – 5 – 6 – 7. soruları aşağıdaki parçaya göre yanıtlayınız.

HAYAT KOŞUSU

Çocukken bacaklarımız en önde, kalbimiz ve beynimiz ardından koşardı.
Gençken kalbimiz en önde, bacaklarımız ve beynimiz ardından koştu.
Olgunlaştık, şimdi her biri ayrı yöne koşuyor.

4. Bu parçadaki çekimli eylemler aşağıya yazınız.
.....
5. Bu parçadaki eylemlerin çekim zamanlarını ve kullanıldıkları zamanı belirtiniz.
.....
6. Bu parçadaki eylemleri yapılarına göre gruplayınız.
.....
7. Bu parçadaki eylemleri kılış, oluş, durum özelliklerine göre ayırınız.
.....
8. Her sabah erkenden yürüyüşe çıkıyor, dönüşte fırına uğrayıp ekmek alıyorum.
Bu cümledeki eylemlerin kip, kişi ve zaman özelliklerini belirleyiniz.
.....

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin yüklemi kişi yönünden ötekilerden farklıdır?

- A) İsteklerinizi yerine ulaştırılam.
- B) Boş işlere zaman ayırmayız.
- C) Hepimiz yaşama sımsıkı sarılmamız.
- D) Bugün de gazete almayı unutmuşuz.
- E) Ders bitince beni koridorda bekleyiniz.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin yüklemi çekimli eylemdir?

- A) Bu dernekte kırk elli kişi ya var ya yoktur.
- B) Bu sıkıcı öyküleri dinlemekten usanmışız.
- C) Üzüm salkımları başımızın üstündeydi.
- D) Ayçiçekleri güneşe göre yön değiştirmekteydi.
- E) Bu konuda sana anlatılanlar doğru değildi.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylem, kip (anlam) kaymasına uğramıştır?

- A) Annem öteki odada mışıl mışıl uyuyor.
- B) İşte, beklenen arkadaşımız da geliyor.
- C) Şimdi de dışarı çıkmak için ağlıyor.
- D) Babam, arabaya yetişmek için hazırlanıyor.
- E) Söylediğim her şeyi aklında tutuyor.

4. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi "birleşik zamanlı"dır?

- A) Sözünü çevredekilere dinletmelisin.
- B) İsteklerimize hiçbir zaman hayır demiyor.
- C) İşin yoksa akşama dek bunların arkasından koştur.
- D) Bakışlarımdaki en gizli anlamları yakalardı.
- E) Bu konuda size de yardım edebilsem...

5. Aşağıdakilerin hangisinde, birleşik eylem diğerlerinden farklı bir yolla kurulmuştur?

- A) Şiirdeki duyguyu sen de hissetmişsindir.
- B) Çok uykusuz kaldın, bu sedirde biraz uyuyuver.
- C) Sen düşünedür, ben yarın yine gelirim.
- D) Akşam bize kadar geliver de bu konuyu konuşalım.
- E) Adam muz kabuğuna basınca düşeyazdı.

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi çekimli bir eylem değildir?

- A) Şu yaşa geldim, hâlâ o olayın gerçeğini bir sır gibi saklıyorum.
- B) Öykümü anlatınca havası gitmiş davul gibi oturmayacağını, sinirleneceğini bilmeliydin.
- C) İçinde bulunduğun bu büyük sıkıandan amcam kurtardı beni.
- D) Kıyıya gitmek için sabah erkenden evden süzül-düm bir hırsız gibi.
- E) Bana sabaha kadar seslenen, oltaya takılmış balıklardı.

7. Aşağıdakilerin hangisinde "birleşik zamanlı, bileşik eylem" vardır?

- A) Tabaklarını çıkarıp çıtır çıtır kurumuş yaprakları bölüştüler.
 B) Balıkçılar sabah rüzgârını iliklerine kadar hissediyordu.
 C) Karanlıkta hareket eden karaltılar ansızın beliriverdi.
 D) Paltosunun yakalrını kaldırıp soğukta sokağa çıkardı.
 E) Tüm bağlarını kopardığı için artık istese de onu göremezdi.

8. Aşağıdaki dizelerin hangisinde yüklem gereklilik kipindedir?

- A) Yollarımız burada ayrılıyor
 B) Artık birbirimize iki yabancıyız
 C) Ne kadar acı olsa, ne kadar güç olsa
 D) Her şeyi evet, her şeyi unutmalyız
 E) Her kaderin tesellisi bulunur, üzülme

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin yüklemde anlam kayması yoktur?

- A) Haber beklediği için telefonun başından ayrılmıyor.
 B) O günlerde Avrupalı bir ressamla ortak bir sergi düzenliyor.
 C) Nedense sen verdiğin hiçbir sözü tutmuyorsun!
 D) Ödül alanlar önümüzdeki ay açıklanıyor.
 E) Siparişiniz birazdan geliyor efendim.

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi geniş zamanın rivayetiyle çekimlenmiştir?

- A) Eskiden beri kendi işini kendisi görmek isterdi.
 B) Ya bu kanıtları sana zammında yetiştiremezsem.
 C) Adam torunlarının iş bulamayacağını söylemiş.
 D) Her sabah bu parkta köpeğiyle yürüyormuş.
 E) Gerçekten de onunla böyle şeyler konuşmayı istemezdim.

11. Eylemler anlam özelliklerine göre kılış eylemleri (seçmek, sürüklemek), durum eylemleri (oturmak, sevinmek), oluş eylemleri (çürümek, solmak) olarak üçe ayrılır.

Aşağıdakilerin hangisinde bu üç eylem sırasıyla örneklenmiştir?

- A) sıçramak, bağlamak, olgunlaşmak
 B) kesmek, uyumak, morarmak
 C) bayılmak, uzanmak, solmak
 D) atlamak, sıralamak, ıslanmak
 E) dizmek, temizlemek, silmek

12. Aşağıdakilerin hangisinde "olmak" yardımcı eylem olarak kullanılmamıştır?

- A) İstemeyerek de olsa onu eleştirmiş oldum.
 B) Bu alanda herkese yardımcı olur.
 C) İstersen o saatte ben de orada olurum.
 D) İnsan üretimleriyle var olur.
 E) Bu maçı kazanmak şart oldu.

1. A, B, C, D'de çoğul, birinci kişi, E'de çoğul ikinci kişi özelliği vardır.

YANIT E

2. B'de yüklem geniş zaman birinci çoğul kişi çekimli eylemdir. Ötekilerinde yüklem ek eylem almış ad soylu sözcüktür.

YANIT B

3. E'de geniş zaman yerine şimdiki zaman kullanılmıştır.

YANIT E

4. D'de eylem geniş zamanın hikâye birleşik zamanında, zamanda çekimlenmiştir. Ötekiler basit kiplidir.

YANIT D

5. A'da yardımcı eylemle kurulmuş birleşik eylem, ötekilerde kurallı birleşik eylem vardır.

YANIT A

6. A, B, C, D'de yüklem, çekimli eylem, E'de ek eylem almış ad soylu sözcüktür.

YANIT E

7. B'de "hissediyordu" şimdiki zamanın hikâyesiyle çekimli, yardımcı eylemle kurulmuş birleşik eylemdir.

YANIT B

8. Yüklem A'da geniş zaman, B'de ek eylem almış ad, C'de dilek - koşul kipli, E'de emir kiplidir. D'de yüklem gereklilik kip ekini "-meli" almıştır.

YANIT D

9. B, D, E'de şimdiki zaman, gelecek zaman yerine C'de geniş zaman yerine kullanılmıştır. A'da kip kayması yoktur.

YANIT A

10. C'de yüklem geniş zamanın rivayetiyle çekimlenmiştir. (söyle - r - miş)

YANIT C

11. B'de "kesmek" kılış, "uyumak" durum, "morarmak" oluş eylemidir.

YANIT B

12. C'de "olmak" yardımcı eylem değil "bulunmak" anlamlı asıl eylemdir.

YANIT C

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi haber kiplerinden biriyle çekimlenmemiştir?
  - A) Bu kentte benim aradığım şeyler yok.
  - B) İnildeşir ağlar, titreşir yerler.
  - C) Sana neşe, mutluluk; bana hasret düştü.
  - D) Kızıl günler boyun eğmiş bakıyor.
  - E) Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlam kaymasından söz edilemez?
  - A) Onlar düzenli ve planlı çalışıyorlar.
  - B) Yıl boyunca evine zamanında gidiyor.
  - C) Belki de tatilini memleketinde geçiriyor.
  - D) Yalnız yaşamaktan hoşlanmıyor.
  - E) Katıldığı tüm müsabakaları kazanıyor.
3. Aşağıdakilerden hangisinin yüklemi birleşik çekimli fiil değildir?
  - A) Haberi duyunca çok sevinmişti.
  - B) Saat on bir olduğu halde hâlâ uyuyordu.
  - C) Sorunun cevabını hepiniz bilmeliydiniz.
  - D) Adam, sözleriyle herkesi avuttu.
  - E) Size içim ne kadar ısınmıştı.
4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "-acak" eki, gelecek zaman anlamının dışında kullanılmıştır?
  - A) Yüzündeki sarılık, sesindeki titreme heyecandan olacak.
  - B) Bizi bu şehirde kimseler tanımayacak.
  - C) Kuşların, çiçeklerin diyarı olacak memleketiniz.
  - D) Yapraklar bir bir dökülecek ağaçlardan.
  - E) Şehri dolaşmaya bu çarşıdan başlayacağız.
5. Aşağıdaki cümlelerde geçen fiillerin hangisi birleşik zamanlıdır?
  - A) Nihayet kendine yeni bir ev yapabilmiş.
  - B) Sanki kendisi çok iyi biriymiş gibi başkalarını karalardı.
  - C) Gördüğü her rüyayı, gelip bana yorumlatır.
  - D) Korkarım ki bir gün bu güzel günlerin hepsi kayboluvorecek.
  - E) Bu tarihi eserler açık arttırmayla satılacak.
6. Aşağıdakilerden hangisinde bir işin olacağı veya yapılacağı rivayet edilmektedir?
  - A) Sen bunu her zaman seveceksin.
  - B) Onu arayıp bulmalılar diyorsun.
  - C) Hemen bir araba tutacaklardı.
  - D) Bu sene bir yazlık kiralayacakmış.
  - E) O da bir gün ettiklerini bulur.
7. Aşağıdakilerin hangisinde yüklem haber kipindedir?
  - A) Bu konuyu çocuklarla bir daha görüşelim.
  - B) Çalışma tempomuzu biraz daha arttırmalıyız.
  - C) Gelenler, bahçede zilin çalmasını beklesinler.
  - D) Çalışmanızın karşılığını mutlaka görürsünüz.
  - E) Bu soruları bir saat içinde çözün.
8. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi geniş zaman çekimlidir?
  - A) Şu sıralar sizin verdiğiniz kitabı okumaktayım.
  - B) Sahile inene kadar bir kelime bile konuşmadık.
  - C) Çalıştığımız günlerde akşamları bir tarafa gitmeyiz.
  - D) Senin için daha neler yapabileceğimi bilmiyorum.
  - E) İlk fırsatta eserinizi görmek için geleceğim.

9. Yüklemde bir “zaman kayması”ndan söz edilemeyecek cümle aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bu işi de bitirdiğinizde teneffüse çıkıyoruz.
- B) İşte kardeşin, şu ağacın yanında çiçekleri suluyor.
- C) Yarın sınıfça bir inceleme gezisine çıkıyoruz.
- D) Sıcak yaz günlerinde, köyümün serinliğini özleyorum.
- E) Rüyamda babam geliyor ve bana bir bisiklet getiriyor...

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi emir kipiyle çekimlenmiştir?

- A) Bakkala gidip iki tane ekmek alasin.
- B) Yaz gelse de denize gitsek.
- C) Bu kitabı akşama götürmeliyim.
- D) İstiklâl Marşı'nı bir de ben okuyayım.
- E) Günde en az yüz soru çözünler.

11. (I) Çocuklar şiire pek ilgi duymaz; onlar, metinlerde geçen sözcüklerin ve yansıttıkları anlamın büyüünden çok, anlatılanlara odaklanır. (II) Çocuk şiiri denen bir türün varlığını hep sorgulamışımıdır. (III) Çünkü “olay” onlar için neredeyse her şeydir. (IV) Nitekim, çocuklar için yazılmış iyi şiirleri bulup getirmeme, okutup ezberletmeme karşın, benim kızım da bu şiirlerde olayı aradığından iyi bir şiir okuru olamamıştı. (V) Bu da bize, Borges'in de dediği gibi, şiirin öğretilemeyecek ama duyumsatılabilecek bir tür olduğunu gösteriyor.

Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdaki verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlede isim, ek eylem eki alarak yüklem olmuştur.
- B) II. cümlede “-dır” birleşik çekimli eylem yapmamıştır.
- C) III. cümlede birden fazla ek eylem kullanılmıştır.
- D) IV. cümlede geçmiş zamanın hikâyesi kullanılmıştır.
- E) V. cümlede yüklemi basit yapıtlı, basit kipli eylemdir.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik çekimli fiil kullanılmıştır?

- A) Bir gün kader bize de gülerse...
- B) Hiç olmazsa yanınızda ben geleyim.
- C) Arkadaşlarına doğruyu söylemelisin.
- D) Cevapları arkadaşlarından alıverirsin.
- E) Sabaha kadar yağmur durmadı.

13. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi gereklilik kipindedir?

- A) Yarın, bütün hazırlıklar tamamlanmış olsun.
- B) Kitaplarımızı alıp bir köşeye çekilelim.
- C) Yazacağınız konu hakkında önceden bilgi toplamalıydınız.
- D) Gazeteler, olaya toplumsal açıdan yaklaşmak zorundadır.
- E) Yazarın, bazı yargılarında öznel davrandığını söyleyebiliriz.

14. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yüklem fiildir?

- A) Aslında evleri bize çok yakındı.
- B) Çaylarımız tavşan kanı olsun.
- C) Çok güzel bir pazar sabahıydı.
- D) Tüm emeklerimiz seni okutmak içindir.
- E) Onların parası oldukça fazlaymış.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek eylem kullanılmıştır?

- A) Kalp çarpıntımız gibi içimizde yaşıyor.
- B) Yum gözlerini, her şey hayalinde canlansın.
- C) Şen bahar gelsin, gökler parlayıp gülsün.
- D) Baharda omzuna taze çiçekler dökülsün.
- E) Bir vardım, bir yoktum, ben doğdum.

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek fiil kullanılmıştır?

- A) Biliyorum, kolay değil zorlukları aşmak.
- B) Her şeyi maviler içinde unutabilirsin.
- C) Başardı derken yanılmışız yine.
- D) Biz ısrar ettikçe o kendini naza çekti.
- E) Senin için, taşı sıkıya suyunu çıkarır, diyorlar.

2. "Klasikleri okumaktan yanayım."

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek fiil yukarıdaki kipte çekimlenmiştir?

- A) Okumanın ruhumuzdaki etkisi büyüktür.
- B) Bir zamanlar bizim dostlarımızdılar.
- C) Başına gelenler olağanüstü olaylarmış.
- D) Anladım ki şiir, ruhun yansımasıymış.
- E) Türk edebiyatı çok ayrıntılıydı.

3. İstanbul'da Boğaziçi'nde,

Bir fakir Orhan Veli'yim;

Veli'nin oğluyum,

Tarifsiz kederler içinde.

Urumeli Hisarına oturmuşum;

Oturmuş da bir türkü tutturmuşum.

Bu dizelerde kaç tane ek eylem kullanılmıştır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4
- E) 5

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek eylem kullanılmamıştır?

- A) Gökyüzündeki yıldızlar kadar yalnızım.
- B) Çocuğun gözleri çakmak çakmak.
- C) Yıllar sonra onu gördüğümde zor tanıdım.
- D) Hangi resme baksam ben değilim.
- E) Akşamlardan, gecelerden, senden uzağım.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik zamanlı fiil vardır?

- A) Şafaktan önce uyandım bahar odamdaydı.
- B) Mayıs, çiçekleri etrafa öyle bir yaydı.
- C) Varlığım büyülenmişti en derin hazla.
- D) Dünyada lezzet alınmaz, bu duygudan, başka.
- E) Bugün semtime getirdi, çiçek, çimen, yaprak.

6. (I) Demokritos gülerek çıkarmış her sabah evinden. (II) Bu yüzden ona "gülün filozof" derlermiş. (III) Herakleitos ise ağlayarak başlarmış gününe. (IV) Ona da "ağlayan filozof" adını takmışlar. (V) Montaigne ise insanlıktan umudunu kesmişti, bu yüzden de işi şakaya vurmuştu.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinin yüklemi birleşik zamanlı fiil değildir?

- A) V
- B) IV
- C) III
- D) II
- E) I

7. Her canlıya Hak, layık olan cevheri verdi.

Tırtıl, iki diş bulsa eğer ormanı yerdi.

Şayet kediler haftada bir uçabilse

Dünyada bütün serçelerin nesli biterdi

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Basit çekimli fiil kullanılmıştır.
- B) Dördüncü dizede birleşik çekimli fiil kullanılmıştır.
- C) Beş tane çekimli fiil kullanılmıştır.
- D) İkinci dizede hem basit, hem birleşik çekimli fiil vardır.
- E) İstek kipiyle çekimlenen bir fiil kullanılmıştır.

8. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde geniş zamanın olumsuzunun rivayeti kullanılmıştır?

- A) Çamlıca'nın dar yollarında at koşturan olmazmış.
- B) Yarınki pikniğe sen de gelmez misin?
- C) Her bahar ıhlamur kokusu kaplardı şehri.
- D) Askere gidince ev eski sessizliğine gömülürse.
- E) Sizler bu yurdu terk edemezsiniz.

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde, yüklem basit çekimli bir fiil değildir?

- A) Soruları dikkatle inceleyeydin.
- B) Öğrenciler yarın gelecekler.
- C) Burada sigara içilmesini yasaklıyorum.
- D) Bu yasağa uymalısınız efendim.
- E) Çok uzun yıllar geçti üstünden.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "-yor" eki, diğerlerinden farklı bir zaman anlamı katmıştır?

- A) Astronomlar, evrenimizi giderek artan bir hızla genişleten gizemli hızlandırıcıyı "karanlık enerji" olarak adlandırılıyor.
- B) Piri Reis'in Dünya haritasını yıllarca araştıran ve bu konuda kitap yazan, ünlü erken dönem kartografya tarihi uzmanı, bir derginin konuğu olarak İstanbul'a geliyor.
- C) Genetik ve çevresel faktörler etkileşerek otizmin ortaya çıkmasında rol oynuyor.
- D) Bataklık yakınlarında yaşayan sülün boyutundaki hoatzin kuşu, yiyeceklerini fermente ederek sindiriyor.
- E) Her defasında ne bulacağını hiç bilmeden suya dalıyor ve her defasında gördüklerim karşısında büyülenmiş olarak sudan çıkıyorum.

(2014 YGS)

11. "İsim soyundan kelimelerin sonuna gelerek onların yüklem olmalarını sağlayan öğelere "ek eylem" denir." Aşağıdakilerin hangisinde ek eylem kullanılmıştır?

- A) Bu vatan, toprağın kara bağrında yatanlarındır.
- B) Bu dağ, bu dere, bu ova hep bizim hep bizimdir.
- C) Şimdi başlamış içinde bir sevinç kıpırdanmaya.
- D) Hava bugün her zamankinden daha güzeldi.
- E) Serin semtlerin çoğunda rutubet yokmuş.

12. "-miş, -miş" eki aşağıdaki cümlelerden hangisinde "başkasından duyulma, aktarılma" anlamı katmıştır?

- A) Yolculukta yine ben uyuyakalmışım.
- B) Dün yeni bir inşaat üzerinde anlaşmışlar.
- C) Bizden ne duyduysa gidip onlara anlatmış.
- D) Geç kaldığı için öğretmeninden azar işitmiş.
- E) Babasından kalan sermayeyi iki günde bitirmiş.

13. Usta şairlerin şiir hakkındaki yazılarını okumak, yalnızca onların şiire ilişkin görüşlerini öğrenmemizi, kendi şiirlerini anlamamızı değil, bir devrin şiir anlayışını sorgulamamızı ve yapılan tartışmaları değerlendirebilmemizi de sağlar.

Bu cümlede aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Bağlaç görevinde kullanılmış "de"
- B) Sıfatlaştıran -ki
- C) Sürelik fiili
- D) Ünlü düşmesi
- E) Dönüşlülük zamiri

(2011 YGS)

14. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi gelecek zaman kipi yerine kullanılmamıştır?

- A) Geceleri buralar çok soğuk olur.
- B) Ne dersin acaba bu akşam gelir mi?
- C) Bizim takım gelecek sene şampiyon olur.
- D) Parasını bugün aldı, borcunu yarın verir.
- E) Televizyondaki film birazdan başlar.

15. Zaman bildiren fiillere "haber kipi", zaman bildirmeyip temenni ifadesi taşıyan fiillere "dilek kipi" denir. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil farklı kipte çekimlenmiştir?

- A) Kapıları lütfen yavaş kapatınız.
- B) Yarın saat yedide burada olun.
- C) Onu birazcık daha bekleyeyim.
- D) Bu çocuklara biraz anlayış gösteriniz.
- E) Ben gelene kadar sessiz dursunlar.

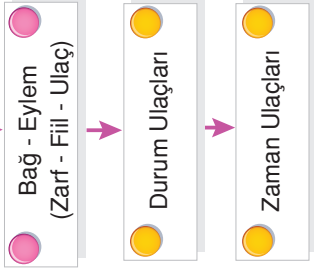
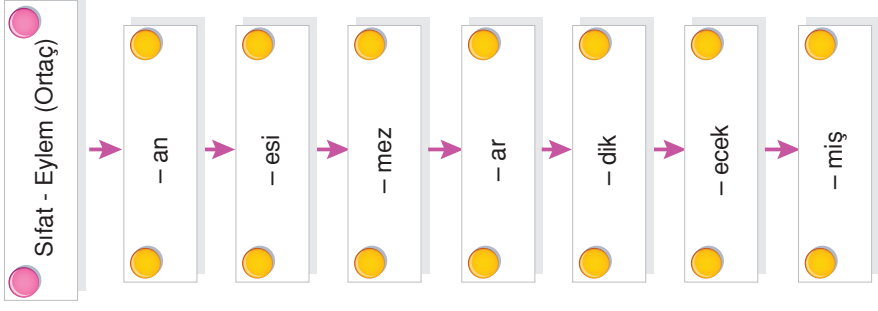
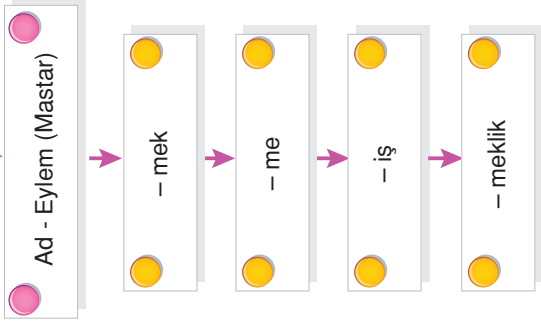
16. (I) Hep birlikte masaya oturmuşlardı. (II) Salime dalıp dalıp gidiyordu. (III) Yorgunluktan veya uykusuzluktan onda böyle dalgın bir hal vardı. (IV) Biraz sonra Asım gidince evde tekrar yalnız kalacaktı. (V) Sonunda kendini biraz olsun toparlayıverdi.

Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlede miş'li geçmiş zamanın 3. çoğul şahsının hikâyesi kullanılmıştır.
- B) II. cümlede di'li geçmiş zamanın hikayesi vardır.
- C) III. cümlede ek eylem kullanılmıştır.
- D) IV. cümle birden fazla belirteç vardır.
- E) V. cümlede basit çekimli bileşik fiil vardır.

AKILLI HARİTAM

EYLEMSİLER

EYLEMSİLER (FİİLİMSİLER)

Eylem tabanlarına getirilen belirli eklerle yapılan ad, sıfat, zarf görevli sözcüklere **eylemsi** denir.

Eylemsilerin Özellikleri

- ✓ Eylemden türer.
- ✓ Eylemin edim (iş, oluş, durum, olumsuzluk...) özelliklerini taşır.
- ✓ Eylemin kip ve kişi özelliğini taşımaz.
- ✓ Ad, sıfat, zarf görevlerinde kullanılır.
- ✓ Yan cümle kurar, kurduğu cümlecğin yüklemi olur.
- ✓ Ad görevinde kullanılan eylemsilere "matar, eylemlik, ad – eylem ya da isim-fiil"; sıfat görevindeki eylemsiye "ortaç ya da sıfat-fiil"; zarf görevinde kullanılan eylemsiye "ulaç, zarf-fiil ya da bağ-fiil" denir.

1. Ad-eylem (Matar)

Eylem kök ve gövdelerine getirilen –me, –mek, –iş, –meklik ekleriyle türetilen "eylem adları"na **ad-eylem** denir.

Ad-eylem türeten ekler şunlardır:

- mek → Okumak herkesi çekmez.
- me → Yaşamayı yaşamdan öğreniyorum.
- iş → Her vuruş iz bırakmaz.
- meklik → Onu görmekliğim hiç olmadı.

Ad-eylemin Özellikleri:

- ✓ Ad gibi çekimlenir (ad çekim eklerini alır).
  - ◆ oku – ma → yalın durum
  - ◆ oku – ma – y – ı → belirtme durumu
  - ◆ oku – ma – y – a → yönelme durumu
  - ◆ oku – ma – da → bulunma durumu
  - ◆ oku – ma – dan → ayrılma durumu
  - ◆ Konuşmalar sabaha dek sürdü.
çoğul eki almış
  - ◆ Konuşma – n – in özü
tamlayan eki almış
  - ◆ Konuşmamı burada kesmeliyim.
iyelik eki almış
- ✓ Ek eylem olarak yüklem olur, ad cümlesi kurar
  - ◆ Amacım arkadaşları karşılamaktı.
yüklem

- ✓ Ad-eylemin kurduğu cümlecik temel cümlenin öznesi, nesnesi, dolaylı tümleci olabilir
  - ✦ Duygulanma insana özgü bir eylemdir.
özne yüklem
  - ✦ Düşünmeyi iş edindim.
belirtili n. yüklem
  - ✦ Ayrıntılı düşünmeye zaman bulamadım.
d.t. yüklem
- ✓ Ad-eylem de “-me – ma” ekiyle olumsuz olur.
  - ✦ Bunu söyleme – me – si gerekirdi.

UYARI

–me, –mek, –iş ekleriyle türetilen ama eylem anlamı olmayan sözcükler ad-eylem değildir: ekmek, dolma, buluş...

- ✦ Çakmak bir türlü yanmadı.
ad
- ✦ Yemekten sonra dondurma yemek istiyorum.
ad ad adeylem
- ✦ Yeni buluşumuzu tanıtmaya çalıştık.
ad ad eylem

1. Eylemsi türeten eklerle türeyen, edim anlamı olmadığı için ad olan sözcüklerin olumsuz biçimi yapılamaz. Bu yolla, ad-eylem olanla olmayan belirlenebilir.
2. Eylemlerden “-me” ekiyle türetilmiş, sıfat göreviyle kullanılmaya uygun sözcükler ad-eylem değildir.
dolma (kalem), dökme (su)

Örnek

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi ad-eylemdir?

- A) Annem çok güzel dolma yapar.
- B) Bir ekmek kavgasıdır sürüp gidiyor.
- C) Bahçede bir asma ağacı vardı.
- D) Otelin girişinde bir saat bekle.
- E) “Sevmek Zamanı”nı izlemek istiyor.

Çözüm

E'deki “sevmek” sözcüğü adeylemdir. Diğerleri eylem anlamından çıkıp adlaşmış sözcüklerdir.

YANIT E

2. Ortaç (Sıfat-eylem)

- ✓ Adı nitelediği için sıfat, edim özelliği taşıdığı, cümlecik kurduğu için eylem özelliği taşıyan sözcüklere **ortaç** denir.
- ✓ Eylem tabanlarına – en, – esi, – mez, – er, – dik, – ecek, – miş ekleri getirilerek yapılır:

- ✦ Soran gözlerle taradı çevreyi.
ortaç ad
- ✦ Kör olası aşk yakamı bırakmıyor.
ortaç
- ✦ İnanılmaz bir özveriyle kardeşlerini yetiştirdi.
ortaç
- ✦ Her yerde güler yüzle karşılandı.
ortaç
- ✦ Herkes kaderine koşar.
eylem

- ✦ Çalmadık kapı bırakma-dı-k.
ortaç eylem
kip eki
kişi eki
ortaç türeten ek

- ✦ Çalışacak insan bahane aramaz.
ortaç
- ✦ Herkes dürüstçe çalışacak.
kip eki

UYARI

“–dik ve –ecek” ekleriyle türetilen ortaçlar iyelik ekleri de alabilir:

- ✦ Tanıdığım insanlar var.
- ✦ Gideceğin yere beni de götür.

Genel Uyarılar:

1. Çekim eki alan ya da tek başına kullanılan ortaç adlaşır, buna adlaşmış ortaç denir.

Gelen giden - i aratır.
adlaşmış adlaşmış
ortaç ortaç

2. Edim anlamı olmayan ortaç ekleriyle türemiş sözcükler eylemsi değil kalıcı addır: dolmuş, yemiş, yiyecek, yakacak, haciyatmaz, biçerdöver, çağla-yan...

3. Ortaçlar zaman özelliğini koruyabilir:

– en } geniş zamanlı ortaç türeten
– er } ekler
– mez }
– dik } geçmiş zamanlı ortaç türeten
– miş } ekler
– ecek } gelecek zamanlı ortaç türeten
– esi } ekler

Örnek

Aşağıdakilerin hangisinde sıfat-eylem kullanılmıştır?

- A) Çocuğum, geceleri hatıran
Tamamlar yarım kalmış masallarımı
- B) Renk içinde mevsimler hatırlarım
Mevsimler ki okşar dallarımı
- C) Çocuğum, sabahları mektebin zili
Çınlar uzak ninniler gibi içimde
- D) Ki ben bir akşamüstü terk ettim
Aşka ait arzularımı
- E) Ve hayatı dehşetle hissederim
Bahçemdeki ağaçlar uyudu mu

Çözüm

A'daki "kalmış" sözcüğü sıfat-eylemdir.

YANIT A

3. Ulaç (Bağ-eylem / Zarf-fiil)

- ✓ Cümlecik kurduğu için eylem, yüklemi zaman ve durum yönünden belirttiği için belirteç (zarf) sayılan sözcüklere **ulaç** denir.
- ✓ Eylem tabanlarına gelen şu eklerle yapılır: –diğinde, dikçe, –e... –e, –eli, –ince, –ip, –erek, –meden, –meksizin, –r... –mez, –ken...

Ulaçlar anlamlarına göre şu türlere ayrılabilir:

a) Durum Ulaçları:

– ip, – erek, – e ... – e, – meden, – meksizin eklerinden biriyle türer, eyleme sorulan "nasıl" sorusuna yanıt verir.

- ◆ Gülerek geçti.

ulaç eylem

"geçti" eylemine sorulan "nasıl" sorusuna "gülerek" ulacı yanıt verir.

- ◆ Konuşmadan oturduk.
- ◆ Güle oynaya evlerine gittiler.
- ◆ Durmaksızın çalışıyorlar.

UYARI

- ✓ –ip ekiyle türemiş ulaç kendinden sonraki eylemin kip ve kişi özelliğini taşır, sonuna geldiği eylemi sonraki eyleme bağlar, “ve” bağlacı gibi görev yapar. Bu nedenle –ip yapılı ulaca bağlama ulacı da denir:
- ◆ “Koşup yetişti.” cümlesi anlamı değiştirilmeksizin şöyle yazılabilir: “Koştı ve yetişti.”
- ✓ Eylemin kipi ve kişisi değiştirildiğinde ulaç da bu değişikliği yansıtır.
Koşup yetişiriz.
(Koşarız ve yetişiriz.)
- ✓ –ip ekiyle türetilmiş ulaçtan sonra virgül kullanılmaz.

b) Zaman Ulaçları:

Eylem tabanlarına –eli, –ince, –dikçe, –diğinde, –r... –mez, –ken ekleri getirilerek türetilir:

- ◆ Varınca seni ararım.
- ◆ Düşündükçe çıldırıyorum.
- ◆ Döndüğünde konuşalım.
- ◆ Çalışmaya başlarken tv’yi kapat.
- ◆ Görür görmez tanıdım.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı bir eylemsi kullanılmıştır?

- A) Beni bekleyen biri mi var?
- B) Orada tanıdık bir kimse bulamadım.
- C) Kış gelecek yıl daha zorlu geçecek.
- D) Her gün yürüyerek gidiyorum okula.
- E) Kendisini sanatına adanmış bir şairdi.

Çözüm

Bütün seçeneklerde sıfat-eylem kullanılmış, D’de ise ulaç kullanılmıştır.

YANIT D

Etkinlik 7

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun biçimde tamamlayınız.

1. -mek, -me, -iş, -meklik ..... türeten eklerdir.
2. .... türeten ekler şunlardır: - en, -esi, -mez, -er, -dik, -ecek, -miş.
3. -ip, -erek, -diğinde, -e, -eli, -ince, -meden, -meksizin, -r ...mez, -ken ekleri ..... türeten eklerdir.
4. "Gelmeği düşünün arkadaşları belirleyip yer ayırtacağız." cümlesinde altı çizili sözcükler sırasıyla ..... , ...
..... , ...
5. "Gelen, gideni aratır." cümlesinde altı çizili sözcükler adı nitelemediği için ..... ortaçtır.

B. Aşağıdaki bilgilerden doğru ve yanlışları belirleyiniz.

1. Eylemsiler eylemden türer.
2. Eylemin, iş oluş, durum özelliklerinden birini taşır.
3. Eylemsiler olumsuzluk ekini almaz.
4. Eylemin kip ve kişi özelliklerini taşımaz.
5. Eylemsiler yan cümle kurar.
6. Eylemsiler ad, sıfat, zarf görevinde kullanılır.
7. Ulaş (zarf - fiil) durum ve zaman ulaçları olarak ayrılabilir.
8. Eylemsiler, temel cümlenin yüklemi olamaz.

Etkinlik 8

1. Okumak, bir bilinç ve altyapı gerektiren biriktirme yoludur. Roman, öykü, şiir okumak boş zamanı doldurup hoş vakit geçirmeyi sağlayan uğraş değildir.

Bu parçadaki eylemsileri ve eylemsi türlerini belirleyerek aşağıya yazınız.

a) Ad-eylem : .....

b) Sıfat-eylem : .....

c) Zarf-eylem : .....

2. Eğer hayata dair bir öykü anlatıyorsa ilkin yalın bir gerçeklikle gelmeli önümüze yazar. Yöntemi ne olursa olsun, daha ilk cümlelerinden itibaren yazdıkları sanki gerçekmiş ve içimizde, yanı başımızda olup bitenlermiş duygusunu vermeli. Birdenbire bir kalabalığın içine giriverdiğimizde ya da sebepsiz bir köşeden dönüverdiğimizde de hissetmeliyiz o satırların ruhunu.

Bu parçadaki çekimli eylemleri belirleyiniz.

.....
.....

3. Bu parçadaki birleşik eylemleri belirleyerek hangi yolla birleştiklerini yazınız.

.....
.....

4. Bu parçadaki eylemsileri belirleyerek bunların hangi görevlerde kullanıldığını yazınız.

.....
.....

5. Bu parçada yüklem görevinde kullanılan eylemlerin kip ve kişisini belirleyerek aşağıya yazınız.

.....
.....

1. Aşağıdakilerden hangisinde zaman anlamlı ulaç kullanılmıştır?

- A) Kaygısızca oturup olayın yatışmasını bekledi.
- B) Tenim küs oldu tenime sen burdan gittin gideli.
- C) Bir ömrü güzel günleri düşünerek bitirdik.
- D) Bu çağda çalışmadan geçinme olanağı olamaz.
- E) Seni düşündüğüm için gecelerce uyku bana uğramaz.

2. Aşağıdakilerden hangisinde ortaç grubu ad tamlamasında tamlayanı nitelemiştir?

- A) Hayatlarını yokluk içinde geçiren bu çocukların hayallerini kim gerçekleştirecek?
- B) Yaşadıklarından ders çıkarmayanlar yüzünden bu hâldeyiz.
- C) Sorunlarının üstesinden gelebilmek için onları kabullenmeliyiz.
- D) Başarmak, düzenli bir çalışma ve inanç ister.
- E) Geçmişini unutup yarının çatısı altında bugünümüzü yaşamalıyız.

3. Kırılmış bir şeyi onarır gibi başladık yarım kalmış arkadaşlığımıza. Adımlarımız tutuk, yüreğimiz çekingen; körler gibi tutunuyor, dilsizler gibi bakışıyorduk.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ortaç
- B) Belirteç
- C) Birleşik kipli eylem
- D) Basit kipli eylem
- E) –miş’li geçmiş zamanlı eylem

4. (I) Doğduğum yer olan Malatya’da kışlar çetin geçirdi. (II) Beş altı yaşlarındayken köyde yollarımızın kardan kapandığını anımsarım. (III) Komşular kazma kürek ile yolları açardı, boyumuzu aşan kar tünelinden geçerek okula zor giderdik. (IV) İnsanın doğa karşısındaki korunmasızlığına yoksulluk da eklenince hayallere, masallara, söylencelere sığınırız. (V) İlk şiirlerimi o günlerde yazmaya başladığımı sanıyorum.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

(YGS – 2010)

- A) I. cümlede, birden fazla fiilimsi vardır.
- B) II. cümlede, yüklem etken ve geçişlidir.
- C) III. cümledeki “ile” edattır.
- D) IV. cümlede, yüklem belirli geçmiş zamanın hikâyesiyle çekimlenmiştir.
- E) V. cümlede, işaret sıfatı kullanılmıştır.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “–me, –ma” sonuna geldiği sözcüğe farklı bir anlam katmıştır?

- A) İngiltere’den oturma izni almış.
- B) Bu çalışma ile bu iş zor biter.
- C) Okuma alışkanlığı olmayan biridir.
- D) Böyle yüzmeyi kimden öğrendin?
- E) Kimseye söyleme sınavı kaçırdığını.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı türde bir eylemsi kullanılmıştır?

- A) Durmadan çalışıyor bu küçük yaşta.
- B) Öğretmen söylene söylene içeri girdi.
- C) Dönüp dolaşıp aynı noktaya geliyoruz.
- D) Söylediğim sözlerden pişmanlık duyuyordum.
- E) Küçük kız içeriye koşarak girdi.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemsi yoktur?

- A) Uyandığında ter içindeydi.
- B) Hızla yayılan bir grip salgını görülmüş.
- C) Vapuru kaçırınca onunla karşılaştım.
- D) Gençler, geleceğe umutla bakmıyor.
- E) Gülmek için dudaklarını ısırılmış.

8. Eylemsiler genellikle çekimsizdir; kip, kişi anlamı taşımaz.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu açıklamaya uymayan bir eylemsi kullanılmıştır?

- A) Okuduğunuz kitapları daha sonra, ihtiyacı olanlara verin.
- B) Görünen köy kılavuz istemez.
- C) Müzik dinlerken dans da ediyordu.
- D) Düşünmeden konuşmak yapılan yanlışlardan biridir.
- E) Sivas'a gitmek için buradan ayrıldılar.

9. Coşan bir hevestir artık tanıyor

I

Söküp gövdesinde bir cehennem parçalamak ister insan

II

III

Şehrin defterini dürerek uzanmak ister yanına

IV

Umudumuzu kapmaya gelen makineler

V

Yukarıdaki altı çizili eylemsiler eşleştirilirse hangisi dışta kalır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemsi kullanılmamıştır?

- A) Öğretmenin bakışı beni çok etkiledi.
- B) Evden çıkıp denize doğru yürüdüm.
- C) Size bu yardımı seve seve yaparım.
- D) Babamla görüşmeden o işe girişmem.
- E) Elbiseyi hemen al ve kardeşine götür.

11. Sıfat-fiiller (ortaçlar) de sıfatlarda olduğu gibi tamlama biçimindeyse sıfat görevi yapar; isim düştüğü zaman sıfat-fiiller de isimleşir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde isimleşmiş sıfat fiil yoktur?

- A) Gelen gideni aratır.
- B) Çeken bilir ayrılığın derdinden
- C) Ben severim okuyanı yazanı.
- D) Gülen ayvam, ağlayan narımsın.
- E) Bin bilsen de bir bilene sor.

12. Ad - eylemler ek eylem olarak yüklem olur.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kullanıma örnek vardır?

- A) İstanbul'dan kalkan sabah otobüsüne binmişti.
- B) Bu kasabanın görünmez sakinleri vardır.
- C) Ona zor gelen, bu saatte telefon etmekte.
- D) Birkaç tanıdıkla karşılaşırım, diye hevesleniyordu.
- E) Arabayı iyi bir fiyata satacağına oldukça emindi.

1. B'de "gittin gideli" yükleme sorulan ne zaman sorusunun yanıtıdır.

YANIT B

2. "hayatlarını yokluk içinde geçiren" ortaç öbeği, "çocukların hayalleri" ad tamlamasını nitelemiştir.

YANIT A

3. "kırılmış" ortaç, "onarır gibi" ulaç, "bakışiyorduk" birleşik kipli eylem, "başladık" basit kipli eylemdir.

YANIT E

4. IV. cümlede yüklem (sınırdık) belirli geçmiş zamanın hikâyesiyle değil geniş zamanın hikâyesiyle çekimlemiştir.

YANIT D

5. A, B, C, D seçeneklerinde "-me / -ma" ad - eylem eki, E'de olumsuzluk ekidir.

YANIT E

6. A, B, C, E'de zarf - eylem (ulaç) D'de sıfat - eylem (ortaç) kullanılmıştır.

YANIT D

7. A'da "uyandığında", B'de "yayılan", C'de "kaçırınca", E'de "gülmemek" eylemsidir.

YANIT D

8. A'da "okuduğunuz" kişi eki almıştır.

YANIT A

9. II. ve IV. eylemsi ulaç, III. ve V. eylemsi mastar, I. eylemsi ortaçtır.

YANIT A

10. A'da "bakış", B'de "çıkıp", C'de "seve seve", D'de "görüşmeden" eylemsidir.

YANIT E

11. A'da "gelen / gideni", B'de "çeken", D'de "okuyanı yazanı" E'de "bilene" adlaşmış ortaçtır.

YANIT D

12. C'de "telefon etmekti" ek eylem olarak yüklem olan ad eylemdir.

YANIT C

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilimsiler ikişerli gruplandırıldığında hangisi dışta kalır?

- A) O şehirde asla ölmek istemem.
- B) Vurulup yere kanlar içinde uzandı.
- C) Seninle görüşmediklerine pişman oldular.
- D) Anonsu duyar duymaz koştu.
- E) Çalışacağından pek emin değilim.

2. İsim-fiil ekleri filleri isim yaparak cümlede fillerin isim gibi kullanılmasını sağlar.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala uymayan bir kullanım vardır?

- A) Onun heybetli yürüyüşünü alkışladılar.
- B) Çalışmanın zevkini tadanlar anlar.
- C) Buraya bir asma köprü gerekeceğini biliyordum.
- D) Başarmak zekâ ve gayretin ürünüdür diyorlar.
- E) Sunucunun şiir okuyuşu hoşuma gitti.

3. "Genellikle fiilimsilerle kurulur. Başlı başına bir cümle olmayıp, başka bir cümleyi tamamlayarak veya bir cümle ile tamamlanarak birleşik cümle kurmaya yarayan söz dizisine yan cümle denir."

Bu tanıma göre aşağıdaki cümlelerden hangisinde, yan cümle yoktur?

- A) Yaşlar kurur, yangınlar söner, viraneler şenlenir.
- B) Kartalın beğenmediğini kargalar kapışır.
- C) Akşam işten gelince mutlaka beni görsün.
- D) Beğenilecek işaretleri tekrar tespit edin.
- E) Koca Ömer sevinerek ayağa kalktı ve gitti.

4. Çocuklar, bir kuzunun kekik kokulu dağ rüzgârlarıyla ilk temasını görmeden büyüyorlar. Yemyeşil çayır-larda gönlünce koşan gürbüz taylardan haberleri bile yok. Sayılı günlerini tamamlayıp yumurtadan çıkmak için kabuğunu gagalayan civcivlerin mace-rasından ne kadar uzaktalar!

Bu parçada kaç fiilimsi vardır?

- A) 2
- B) 3
- C) 4
- D) 5
- E) 6

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiilimsi kullanılmamıştır?

- A) Artık demir almak günü gelmişse zamandan Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
- B) Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir, Ayrılmanın bıraktığı hicran demindedir.
- C) Döner bu mavi kıyıya gölgeden kuşlar, Ağızlarında güneşten birer parlak bir inci.
- D) Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede, Bir mehabetli sabah oldu Süleymaniye'de.
- E) Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında, Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.

6. "Bir gülüşüne cihan değer
Yâr gülererek gelir.
Son gülen iyi güler."

Bu cümlelerde fiilimsilerin sıralanışı aşağıdaki-lerin hangisinde doğru verilmiştir?

- A) İsim-fiil, zarf-fiil, sıfat-fiil
- B) Zarf-fiil, sıfat-fiil, İsim-fiil
- C) İsim-fiil, sıfat-fiil, bağ-fiil
- D) Sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil
- E) Sıfat-fiil, isim-fiil, isim-fiil

7. "İhtiyar adam, kuş sesini işitince gözlerini açtı, çocu-ğu yanına çağırarak kafesi eline aldı, dudaklarını bükerek 'yaramaz' dedi."

Bu parçada kaç tane zarf-fiil kullanılmıştır?

- A) 2
- B) 3
- C) 4
- D) 5
- E) 6

8. Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiilimsilerden hangisi, diğerlerinden farklıdır?

- A) Okuldan eve yürüyerek gidiyorum.
- B) O, her zaman düşünmeksizin konuşur.
- C) Buraya geldiğinde on sekiz yaşındaydı.
- D) Tanıştığın kişi, ünlü bir sporcudur.
- E) Zavallı adam, söylene söylene gitti.

9. "Fiilimsilerden, zarf-fiiller cümleye zaman veya durum anlamı katarlar."

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde fiilimsi zaman anlamı katmıştır?

- A) Son zamanlarda toplantılara katılamıyorsunuz.
B) İki gün önce size geldim, evde yoktunuz.
C) Karabaş, çocuğu gördüğünde elli metre öteye kaçıyordu.
D) Akşam yemeğinden sonra dayımlara gidelim.
E) Güzel havalarda işe yürüyerek gidiyorum.

10. "Eski evimiz çıkamaz sokaktaydı." cümlesindeki altı çizili fiilimsinin görevi ile özdeş olanı, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Okullar kapanınca dedemlerin yanına gideceğim.
B) Kapının zili çaldığında arka odadaydım.
C) Bu kenti yürüyerek gezmek istiyorum.
D) Gün ağarırken doğa çok güzel oluyor.
E) Mehmet Bey'in uçan kuşa borcu olduğu söyleniyor.

11. Aşağıdakilerin hangisinde isim-fiil, sıfat-fiil, bağ-fiil bir arada kullanılmıştır?

- A) Gülümseyen gözlerine bakınca gençliğime geri dönmek istedim.
B) Bu anlattıklarımı sakın duymasın, çok üzülür.
C) İşim bitinceye kadar beklersen seninle gelebilirim.
D) İnsanlara gereğinden fazla güvenmek bazen insanın başına dert açabilir.
E) Şarkının sözleri, unutmak istediğim anıları canlandırdı tekrar.

12. Müsade buyurun da sizi rahat ettirelim, dedi. İnce bir hareketle şapkayı alarak bir köşeye götürdü. Sonra dönerek gülyüzle misafirlerinin yüzüne baktı. Nasıl iltifat edeceğini bilemiyordu. Çok samimi bir tavırla dama oyununu sevip sevmediğini sordu.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Birleşik eylem
B) Zarf-fiil
C) Soru belirteci
D) Ad-eylem
E) Sıfat-eylem

13. "Bu gidiş iyiye alamet değil diyerek işi

I
II
bırakmamanız oldukça riskli bir kararmış gibi
III IV
geliyor bana."
V

Yukarıdaki cümlede altı çizili sözcüklerden hangileri eylemsi değildir?

- A) I. ve III. B) I. ve IV. C) II. ve V.
D) III. ve IV. E) IV. ve V.

14. Akşamın sonundayım karanlığı aşan yolda Yitirmesin istiyorum değerlerini insanoğlu

Bu dize dil bilgisi açısından incelendiğinde aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Ad durum eki almış sözcükler kullanılmıştır.
B) Ad ve sıfat tamlaması kullanılmıştır.
C) Hem yapım hem çekim eki almış sözcüklere yer verilmiştir.
D) Ek eylem almış bir sözcük vardır.
E) Her üç tür eylemsiyeye de yer verilmiştir.

1. Hayatta çalışmaktan hiç korkmadım ama yaşlanmak zor iş. Her gün yeniden kurulan dünyaya biraz daha eskimiş olarak uyanıveriyor kendi içinde insan.

Bu parçayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İsim ve fiil cümleleri vardır.
B) Tezlik fiili kullanılmıştır.
C) İsimden fiil yapan ek vardır.
D) Geçişli yüklem vardır.
E) Dönüşlülük zamiri kullanılmıştır.

(2017 YGS)

2. “İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.” atasözündeki eylemsinin özdeşi, aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Cefayı çekmeyen, safanın kadrini bilmez.
B) Damlaya damlaya göl olur.
C) Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş.
D) Paranın gittiğine bakma, işinin bittiğine bak.
E) Horozu çok olan köyün sabahı geç olur.

3. “-an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş” ekleri niteleme görevindeyse fiilimsi, değilse fiildir. Bu sıfat-fiil ekleri isim çekim eklerini de alabilir.

Bu açıklamaya göre aşağıdaki dizelerin hangisinde sıfat- fiil kullanılmamıştır?

- A) Erimez mi soluğumdan bir anda
Yalnızlığın o donduran buz evi
B) Birdenbire olur beklenmedik zamanda
İçinde belirsiz bir şey sezersin
C) Ahşap evlerin yosun tutmuş kiremitleri
Üzerinde Süleymaniye Camisinin alnı parlıyor
D) Aydınlık bir gün suyunu veriyor saçlarına
Adını durmadan dokuyorum adımla
E) Seymenler sokağında fotoğraf çektiğin mi
Sayabilir misin yüzünü yıkadığın günleri

4. Aşağıdakilerin hangisinde sıfat-fiil, ötekilerden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Denize düşen, yılanı sarılır.
B) Sirkesini, sarmısağını sayan paçayı yiyemez.
C) Hasta yatan ölmez, eceli yeten ölür.
D) Derdini söylemeyen hastaya hiçbir tabip derman bulamaz.
E) Bey ardından çomak çalan çok olur.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı türde bir eylemsi kullanılmıştır?

- A) Buraya kadar gelmenize hiç gerek yok.
B) Babamın elbette bir bildiği vardır.
C) Listeye adını yazdırmayanlar içeri alınmayacak.
D) Yaz tatilinde burada olmayacağını söylemişti.
E) Yaptığı esprilerle milleti kırdı geçirdi.

6. Sokağa çıkınca “Nereye gidiyorum?” dedi kendi kendine. Otelden başka gidecek bir yeri yoktu. Dün hiçbir karar verememişti. Amcasıyla konuşabileceğine ve birlikte karar vereceklerine inandığından kendisi hiçbir şey düşünmemiştir. Niçin oturup amcasının kalkmasını beklememiştir?

Bu parçada kaç eylemsi kullanılmıştır?

- A) 3 B) 4 C) 5 D) 6 E) 7

7. Aşağıdaki dizelerin hangisinde bağ-fiil kullanılmıştır?

- A) Hesabı yanlış tutulmuş günler
Hâlâ kehribar sabahları anlatıyor
B) Yorgun akşamlar dökülürken sokaklara
Bir sigara dumanında vuruluyor zaman
C) Toprak bir çömlekte uyuyan yıldı o fke
Toprak çömlekler hep onları mı beklediler
D) Kalmış çekildiği yerde sazlığın izi
Kaybolmuş bir çocuk telaşı içimizde
E) Uçurumları seviyordu en çok
Bir de yıldız topladığı aysız geceleri

8. Aşağıdaki dizelerin hangisinde isim-fiil kullanılmamıştır?

- A) Bütün kadınları sevmek çok güzel
Bir kadını sevmek çok zor
- B) Yağmur ikimiz için kesti azgınlığını
Dilindeki şu balı tatmam için budandı
- C) Ben bir seziş gibi çıkarım odalarda nem kalır
Uzun bir geceye yağın yağmurlar kalır
- D) Apansız bir çocuk şarkısı başlasın
Çocuklar gibi gülen güneşin divanında
- E) Gittim, sonsuzluk oldu ve bitti
Bir kanat vuruşuyla aştım bütün uzaklıkları

9. "Deli dostun olacağına akıllı düşmanın olsun." **ata-sözündeki eylemsinin özdeşi, aşağıdakilerin hangisinde vardır?**

- A) Ölmüş eşek kurttan korkmaz.
- B) Akıllı köprü arayınca dek deli suyu geçer.
- C) Düşüne düşünme görmeli işi; sonra pişman olmalı kişi.
- D) Can çıkmayınca huy çıkmaz.
- E) Adamak kolay, ödemek güçtür.

10. "Şu anda konuşan adam, sözünü ettiğim kitabı yazmak için tam üç ay madende çalışarak tecrübe kazanmış."

Bu cümledeki eylemsilerin doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) Sıfat – fiil, Sıfat –fiil, İsim – fiil, Bağ – fiil
- B) Bağ – fiil, Sıfat –fiil, İsim – fiil, İsim – fiil
- C) İsim – fiil, Bağ –fiil, İsim – fiil, Sıfat – fiil
- D) Sıfat – fiil, Sıfat –fiil, Bağ – fiil, Bağ – fiil
- E) İsim – fiil, Sıfat –fiil, Bağ – fiil, Sıfat – fiil

11. I. İşlerimi bitirir bitirmez yanınıza gelmeye çalışacağım.
II. "Yarım gelecek." diye sol yanımı boş koydum.
III. Bu tür konularda çene yarıştırmaktan hiç hoşlanmam.
IV. Yana yakıla kendisine yarenlik edecek birini arıyordu.
V. Bu gidiş hiç de hayra alâmet değil.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde bağ-fiil (zarf-fiil) kullanılmamıştır?

- A) I. ve II.   B) I. ve III.   C) II. ve III.
D) III. ve V.   E) IV. ve V.

12. I. Binanın yıkılışını dakika dakika izledik.
II. Geride kırık bir kalp ve hüznü anılar kaldı.
III. Gece bir bardak süt içmeden asla uyuyamam.
IV. Bu hikâyeleri mazinin tozlu sayfalarından aktardım size.
V. "Ben ne yaptım da başıma bunlar geldi?" diyerek ağlıyordu.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde fiilimsi kullanılmamıştır?

- A) I. ve II.   B) I. ve III.   C) II. ve IV.
D) III. ve IV.   E) IV. ve V.

13. Duvara bir titiz örümcek gibi,
İnce dertlerimle işledim bir ağ.
Ruhum, gün doğunca sönecek gibi,
Şimdiden hayata ediyor veda.

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Zaman zarfı   B) Edat
C) İsim-fiil   D) Birleşik eylem
E) Belgisiz sıfat

(2014 YGS)

TÜRKÇE

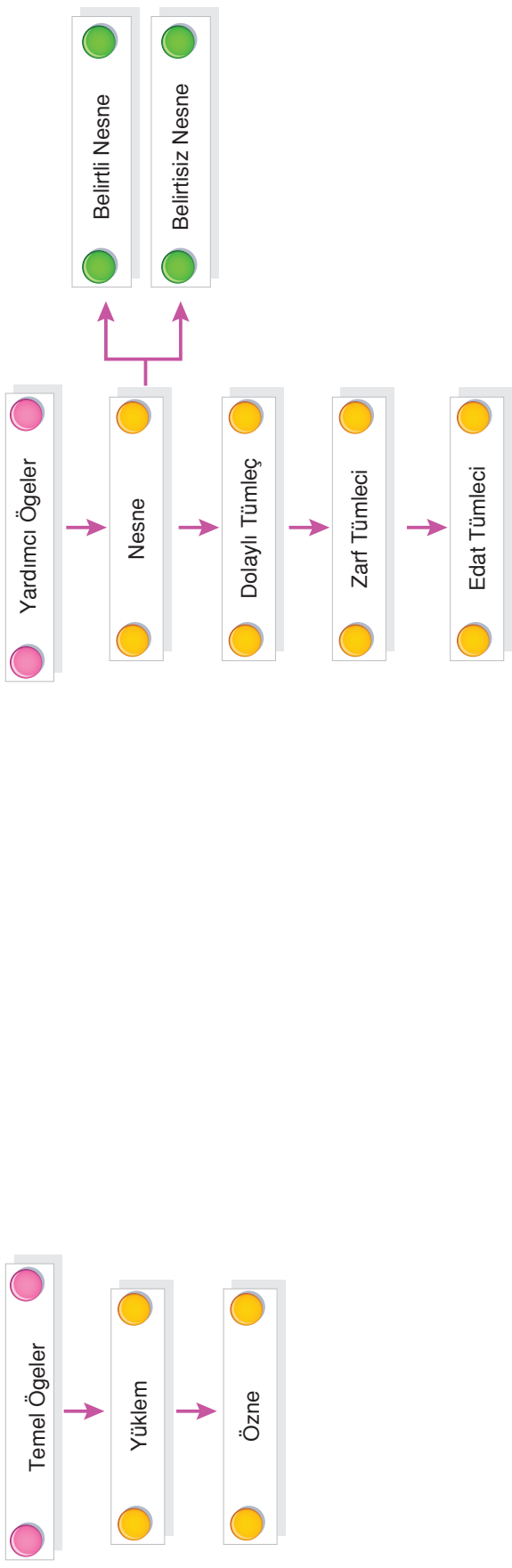
YKS - TYT

CÜMLENİN ÖGELERİ

- Temel Ögeler
- Yardımcı Ögeler

AKILLI HARİTAM

CÜMLENİN ÖGELERİ

CÜMLENİN ÖGELERİ

ÖGE	SORULARI	ÖZELLİĞİ
Özne	Ne? Kim?	İyelik eki alır. Hâl eki almaz.
Belirtisiz Nesne	Ne?	
Belirtili Nesne	Neyi? Kimi? Nereyi?	Kesinlikle adın -i halini almalıdır.
Dolaylı Tümleç	Kime? Kimde? Kimden? Nereye? Nerede? Nereden? Neye?	Kesinlikle -e, -de, -den hâl eklerini alır. Bu ekleri alan sözcüklerde neden, zaman, durum anlamı varsa zarf tümleci olur.
Zarf Tümleci	Nasıl? Ne zaman? Niçin? Ne kadar?	Yüklemin zamanını, durumunu, sebebini, miktarını, yerini - yönünü bildiren sözcüklerdir.
Edat Tümleci	Kim ile? Ne ile? Ne için? Kim için?	Edat tümleci, zarf tümleci içinde değerlendirilir. Özellikle edat tümleci istenirse yandaki sorular sorularak bulunur.

- ✓ Cümle, yargı bildiren en küçük anlatım birimidir. Cümlede sözcük sayısı anlatılanların ayrıntısına bağlıdır. Tek sözcüklü ya da çok sözcüklü cümleler olabilir.
- ◆ Dinleniyorum. → cümle
- ◆ Evdeyim. → cümle
- ✓ Cümledeki sözcük ya da söz öbeklerinin yüklemle ilişkisinden doğan görevine **öge** denir.
- ✓ Bir sözün cümle olabilmesi için en az iki ögesinin bulunması gerekir: Cümleyi kuran **yüklem** ve yüklemin bildirdiği yargıyı gerçekleştiren **özne**. Cümlede bulunması zorunlu olan bu ögelere **temel ögeler** denir.
- ✓ Temel ögeler dışındaki, yargıya ayrıntı katan öteki ögelere **yardımcı ögeler** denir. Bunlar nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci ve edat tümlecidir.
- ✓ Cümlede bir öge tek sözcükten oluşabileceği gibi birden çok sözcükten (söz öbeği) de oluşabilir.
- ✓ Cümlenin ögeleri şu sıraya göre aranmalıdır:
yüklem → özne → nesne → tümleçler